

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

8. november 2012*

Töötajate vaba liikumine — ELTL artikkel 45 — Võlgadest täieliku või osalise vabastamise menetlus — Füüsilisest isikust võlgnik — Siseriiklik õigusnorm, mis seab võlavabastuse andmise sõltuvusse elukohatingimusest

Kohtuasjas C-461/11,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Stockholms tingsrätt'i (Rootsi) 23. augusti 2011. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 2. septembril 2011, menetluses

Ulf Kazimierz Radziejewski

versus

Kronofogdemyndigheten i Stockholm,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: kohtunik R. Silva de Lapuerta kolmanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud K. Lenaerts (ettekandja), E. Juhász, J. Malenovský ja D. Šváby,

kohtujurist: E. Sharpston,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikus menetluses ja 24. mai 2012. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke seisukohti, mille esitasid:

- Ulf Kazimierz Radziejewski, esindaja: *socionom/utredare* E. Envall,
- Kronofogdemyndigheten i Stockholm, esindajad: A.-C. Gustafsson ja S. Höglund Westermarck,
- Rootsi valitsus, esindajad: A. Falk, C. Meyer-Seitz ja C. Stege,
- Euroopa Komisjon, esindajad: J. Enegren ja G. Rozet,

olles 13. septembri 2012. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: rootsi.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab ELTL artikli 45 tõlgendamist.
- 2 See taotlus on esitatud U. K. Radziejewski ja Kronofogdemyndigheten i Stockholmi (Stockholmi täitetoimingute amet, edaspidi „KFM”) vahelises kohtuvaidluses seoses taotlusega võlast vabastamiseks.

Õiguslik raamistik

Liidu õigusnormid

Määrus (EÜ) nr 1346/2000

- 3 Nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 09/01, lk 191) põhjenduses 9 on märgitud järgmist:

„[...] Maksejõuetusmenetlused, mille suhtes käesolevat määrust kohaldatakse, on loetletud käesoleva määruse lisades. [...]”

- 4 Määruse nr 1346/2000 artikli 1 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevat määrust kohaldatakse võlgniku kõiki võlakohustusi hõlmavate maksejõuetusmenetluste suhtes, mille käigus võlgnik kaotab täielikult või osaliselt oma vara käsutamise õiguse ja määratakse likvideerija.”

- 5 Määruse nr 1346/2000 artikli 2 punktis a on „maksejõuetusmenetlus” määratletud kui „artikli 1 lõikes 1 nimetatud maksejõuetusmenetlus, mis hõlmab kõiki võlgniku võlakohustusi” ning need menetlused on loetletud A lisas.

- 6 Määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõige 1 sätestab:

„Maksejõuetusmenetluste algatamiseks on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus asub võlgniku põhihuvide kese. [...]”

- 7 Määruse nr 1346/2000 A lisa sätestab:

„Artikli 2 punktis a osutatud maksejõuetusmenetlused

[...]

SVERIGE

— Konkurs

— Företagsrekonstruktion

[...]”.

Määrus (EÜ) nr 44/2001

- 8 Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artiklis 1 on määruse kohaldamisala määratletud järgmiselt:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusajade suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusajade suhtes.

2. Käesolevat määrust ei kohaldata:

[...]

b) pankrotimenetluste, maksejõuetute äriühingute või teiste juriidiliste isikute likvideerimismenetluste, kohtumenetluse, kompromissi tegemise ja muude selliste menetluste suhtes;

[...]”.

- 9 Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkt a sätestab:

„Isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib teises liikmesriigis kaevata:

1) a) lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus;

[...]”.

- 10 Määruse nr 44/2001 artikkel 32 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva määruse kohaldamisel on otsus igasugune liikmesriigi kohtu lahend, sealhulgas dekreet, määrus, resolutsioon või täitemäärus, samuti kohtuametniku otsus kohtukulude kohta.”

- 11 Määruse nr 44/2001 artikkel 62 sätestab:

„Rootsis hõlmab mõiste „kohus” maksmismääruste (*betalningsföreläggande*) ja abiga (*handräckning*) seotud lihtmenetluste puhul ka Rootsi täitevametit (*kronofogdemyndighet*).”

Rootsi õigus

- 12 Võlgadest täielikku või osalist vabastamist käsitleva 2006. aasta seaduse nr 548 (skuldsaneringslagen (2006:548), edaspidi „SSL”) § 4 sätestab:

„Võlast võib vabastada võlgniku, kes on füüsiline isik ja elab Rootsis, kui:

1) võlgnik on maksejõuetu ega suuda eeldatavasti lähitulevikus oma võlgu tasuda ning

2) võlgniku isiklikku ja majanduslikku olukorda arvestades on mõistlik ta võlast vabastada.

Punkti 1 kohaldamisel käsitatakse Rootsis elava isikuna isikut, kelle elukoht on registreeritud Rootsi rahvastikuregistris.

Punkti 2 kohaldamisel pööratakse erilist tähelepanu sellele, millistel asjaoludel võlad tekkisid, milliseid pingutusi on võlgnik teinud oma kohustuste täitmiseks ja mil viisil on ta teinud võlast vabastamise asjas koostööd.

Kui võlgnik tegeleb ettevõtlusega, antakse võlast vabastus vaid juhul, kui äritegevusega seonduv majandusolukord on hõlpsasti uuritav.”

- 13 SSL § 13 sätestab, et võlavabastustaotlus tuleb jätta rahuldamata, kui see ei vasta §-s 4 sätestatud nõuetele.
- 14 SSL § 14 sätestab, et KFM peab teiste haldusasutuste kaudu vajalikul määral välja selgitama, milline on võlgniku isiklik ja rahaline olukord.
- 15 SSL § 17 sätestab, et vajaduse korral kuulab KFM võlgniku enne otsuse tegemist ära ning sellisel juhul peab võlgnik kutse peale isiklikult kohale ilmuma ja andma vajalikku teavet.

Vaidluse aluseks olevad asjaolud ja eelotsuse küsimus

- 16 Ulf Kazimierz Radziejewski on Rootsi kodanik, kes alates 2001. aastast elab ja töötab Belgias. Tema tööandja on Rootsi kirik.
- 17 Aastatel 1971–1996 pidas ta koos oma naisega Rootsis hooldekodu. Hooldekodu suhtes algatati 1996. aastal likvideerimismenetlus, mille tulemusel muutusid U.K. Radziejewski ja tema naine maksejõuetuks. Alates 1997. aastast on nende sissetulekud arestitud ja seda korraldab KFM.
- 18 2011. aastal esitas U.K. Radziejewski KFM-le võlavabastustaotluse. KFM tegi 29. juunil 2011 otsuse taotlus rahuldamata jätta põhjendusega, et üks võlavabastuse tingimusi on võlgniku elamine Rootsis. KFM ei uurinud, kas U.K. Radziejewski vastas muudele seaduses ettenähtud nõuetele võlast vabastamiseks.
- 19 U. K. Radziejewski kaebas taotluse rahuldamata jätmise otsuse edasi Stockholms tingsrätti, põhjendades oma kaebust muu hulgas sellega, et Rootsi seadus on vastuolus töötajate vaba liikumisega Euroopa Liidus. Ta nõudis, et Stockholms tingsrätt saadaks asja tagasi KFM-le korraldusega algatada võlast vabastamise menetlus.
- 20 Stockholms tingsrätt arvates ei kuulu võlast vabastamise menetlus määruse nr 1346/2000 kohaldamisalasse. Seetõttu ei saa meedet, mille Rootsi ametiasutus selle menetluse kohaselt võtab, üldjuhul väljaspool Rootsi Kuningriiki täita.
- 21 Stockholms tingsrätt selgitab, et võlavabastuse võib anda üksnes juhul, kui võlgnik elab Rootsis, kuid Rootsi kodakondsus ei ole nõutav. Isik, kes on riigist lahkunud ja elab välismaal, ei või järelikult saada võlavabastust Rootsis, isegi kui selle liikmesriigiga on tugev seos, sest võlad tekkisid Rootsis ja isik töötab Rootsi tööandja juures.
- 22 Neil asjaoludel otsustas Stockholms tingsrätt menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [SSL] §-s 4 sätestatud elukohatingimust saab pidada selliseks, et see takistab või heidutab Rootsis lahkumast töötajat, kes soovib kasutada oma õigust vabalt liikuda, ning kas seda saab seetõttu pidada vastuolus olevaks ELTL artikli 45 sättega, mis näeb ette töötajate liikumisvabaduse liidu piires?”

Sissejuhatavad märkused

- 23 Sissejuhatuseks olgu märgitud, et nagu Rootsi valitsus oma kirjalikes seisukohtades mainis, ei too Rootsi võlavabastusmenetlus kaasa seda, et võlgnik kaotab oma vara käsutamise õiguse, mistõttu ei saa seda menetlust pidada maksejõuetusmenetluseks määruse nr 1346/2000 artikli 1 mõttes (vt selle kohta 2. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas C-341/04: Eurofood IFSC, EKL 2006, lk I-3813, punkt 46).
- 24 Rootsi võlavabastusmenetlust ei ole määruse nr 1346/2000 A lisas ka nimetatud. Kuna määrust kohaldatakse ainult selles lisas loetletud menetluste suhtes, ei kuulu põhikohtuasjas kõne all olev menetlus määruse kohaldamisalasse.
- 25 Määruse nr 44/2001 kohta tuleb märkida nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 41, et põhikohtuasjas kõne all oleva võlavabastusotsuse teeb haldusasutus, keda ei saa pidada määruse artikli 32 tähenduses „kohtuks” menetluste puhul, mida ei ole määruse artiklis 62 nimetatud.
- 26 Sellest järeldub, et võlavabastusotsus, mille on teinud selline ametiasutus nagu KFM, on määruse nr 44/2001 kohaldamisalast välja jäetud.
- 27 Vastates küsimusele, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule esitas, tuleb neid kaalutlusi arvesse võtta.

Eelotsuse küsimus

- 28 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artiklit 45 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugune siseriiklik õigusnorm nagu põhikohtuasjas kõne all olev, mis seab võlavabastuse andmise tingimuseks selles liikmesriigis elamise.
- 29 Sellega seoses olgu meenutatud, et isikute vaba liikumist käsitlevate EL toimimise lepingu sätete eesmärk on kergendada liikmesriikide kodanikel mis tahes kutsealal tegutsemist liidu territooriumil ning nende sätetega on vastuolus meetmed, mis võivad asetada ebasoodsasse olukorda need kodanikud, kes soovivad tegelda majandustegevusega mõne teise liikmesriigi territooriumil (vt 16. märtsi 2010. aasta otsus kohtuasjas C-325/08: Olympique Lyonnais, EKL 2010, lk I-2177, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 30 Siseriiklikud õigusnormid, mis takistavad või heidutavad liikmesriigi kodanikku lahkumast päritoluriigist, et kasutada oma õigust liikumisvabadusele, kujutavad järelikult endast selle vabaduse piirangut, isegi kui neid kohaldatakse sõltumatult asjaomaste töötajate kodakondsusest (vt eespool viidatud kohtuotsus Olympique Lyonnais, punkt 34).
- 31 Tuleb tõdeda, et niisugune siseriiklik õigusnorm nagu põhikohtuasjas kõne all olev, mis seab võlavabastuse andmise sõltuvusse elukohatingimusest, võib heidutada maksejõuetut töötajat, kes eeldatavasti ei suuda lähitulevikus oma võlgu tasuda, kasutamast oma õigust liikumisvabadusele. Teda võib heidutada oma päritoluriigist teise liikmesriiki tööle lahkumast see, kui ta jääb päritoluriigist lahkumise tõttu ilma võimalusest saada võlavabastust.
- 32 Järelikult on niisuguse õigusnormi näol tegemist töötajate vaba liikumise piiranguga, mis on ELTL artikliga 45 põhimõtteliselt keelatud.
- 33 Töötajate liikumisvabadust piirav meede võib olla lubatud üksnes juhul, kui sellel meetmel on aluslepinguga kooskõlas olev õiguspärane eesmärk ja meede on õigustatud ülekaaluka üldise huvi tõttu. Niisugusel juhul peab aga meetme kohaldamine olema veel selle eesmärgi saavutamiseks sobiv ega tohi ületada eesmärgi saavutamiseks vajalikku (vt eespool viidatud kohtuotsus Olympique Lyonnais, punkt 38).

- 34 Rootsi valitsus toob õigustuseks esiteks selle, et SSL ettevalmistavatest materjalidest nähtuvalt seondub elukohatingimus asjaoluga, et võlavabastusmeetmeid üldjuhul välismaal ei tunnustata. Kui Rootsi seadusandja nõudis elukohatingimuses väljenduvat seost Rootsi Kuningriigiga, soovis ta kaitsta võlgnikke välismaiste võlausaldajate eest, kes ei ole Rootsi võlavabastusmenetluse osalised.
- 35 Selle kohta olgu märgitud, et kuna niisugune võlavabastusotsus, nagu on KFM tehtud otsus, ei kuulu määruse nr 1346/2000 ega määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse, ei kohusta liidu õigus teiste liikmesriikide ametiasutusi sellist otsust tunnustama.
- 36 Ühtlustamismeetmete puudumisel on järelikult õiguspärane, kui liikmesriik soovib kaitsta oma ametiasutuste võetud võlavabastusmeetmete tõhusust.
- 37 Seda eesmärki silmas pidades võib siiski niisugune elukohatingimus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, olla teatud juhtudel ebatõhus ja teistel juhtudel liiga üldine.
- 38 Niisugune võlavabastusotsus nagu KFM otsus ei kuulu küll määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse, kuid see määrus sisaldab siiski rahvusvahelise kohtualluvuse sätteid, mis on kohaldatavad võlausaldajate ja võlgniku vahelistele vaidlustele tsiviil- ja kaubandusajades.
- 39 Ühelt poolt võivad Rootsis elava võlgniku võlausaldajad kaevata ta teise liikmesriigi kohtusse, ilma et ta saaks seal tugineda niisugusele võlavabastusmeetmele nagu see, mida rakendab KFM. Nii on see näiteks juhul, kui võlausaldajad kaebavad võlgniku määruse nr 44/2001 artikli 5 lõike 1 punkti a alusel sellise Rootsi Kuningriigist erineva liikmesriigi kohtusse, kus nõude aluseks olev lepinguline kohustus täideti või täita tuli.
- 40 Sellest järeldub, et niisuguse elukohatingimusega, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ei saa kõrvaldada riski, et Rootsis elava võlgniku võlausaldajad võivad talt nõuda võla tasumist Rootsi Kuningriigist erinevas liikmesriigis, kus ei tunnustata sellist võlavabastusmeedet nagu KFM rakendatav meede.
- 41 Teiselt poolt võivad muus liikmesriigis kui Rootsi Kuningriik elava võlgniku võlausaldajad kaevata ta määruse nr 44/2001 artikli 5 lõike 1 punkti a alusel Rootsi kohtutesse, kes võivad end pädevaks tunnustada eelkõige juhul, kui lepinguline kohustus täideti või tuli täita Rootsis.
- 42 Erinevalt Rootsis elavast võlgnikust puudub U.K. Radziejewski olukorras oleval võlgnikul võimalus saada osa KFM rakendatava meetme taolise võlavabastusmeetmega antavast kaitsest, kui tema võlausaldajad kaebavad ta kohtusse selles liikmesriigis.
- 43 Sellest järeldub, et niisugune siseriiklik õigusnorm nagu põhikohtuasjas kõne all olev läheb kaugemale sellest, mis on vajalik käesoleva otsuse punktis 34 mainitud eesmärgi saavutamiseks.
- 44 Teiseks väidab Rootsi valitsus, et põhikohtuasjas kõne all oleva õigusnormi taolise normiga ette nähtud elukohatingimus on vajalik selleks, et võlgniku majanduslik ja isiklik olukord piisava selgusega kindlaks teha.
- 45 Rootsi valitsus selgitab, et SSL §-s 4 sätestatu kohaselt on võlavabastuse andmise eelduseks see, et KFM mitte üksnes ei hinda võlgniku algselt esitatud teavet, vaid tal peab olema ka võimalik seda teavet uurida ja kontrollida ning jälgida võlgniku jõupingutusi oma kohustuste täitmisel. Peale selle eeldab võlavabastusmenetlus veel võlgniku aktiivset osalemist, mis on hõlpsam, kui võlgnik elab riigis, kus see menetlus toimub. Seetõttu võib Rootsi valitsuse arvates olla elukohatingimus vajalik KFM teostatava kontrolli tõhususe tagamiseks.
- 46 Selles osas on õiguspärane liikmesriigi soov kontrollida võlgniku majanduslikku ja isiklikku olukorda enne tema täielikku või osalist võlgadest vabastamist (vt analoogia alusel 18. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-406/04: De Cuyper, EKL 2006, lk I-6947, punkt 41).

- 47 Rootsi valitsus tunnistas siiski kohtuistungil, et võlavabastus jääb kehtima võlgniku suhtes, kes elab võlavabastuse taotlemise ajal Rootsis, kuid otsustab pärast võlavabastuse saamist minna töötama ja elama teise liikmesriiki ning jääb seejuures edasi Rootsi rahvastikuregistrisse. Põhikohtuasjas kõne all oleva õigusnormiga ette nähtud elukohatingimuse taolise tingimuse kehtestamine üksnes võlavabastustaotluse esitamise kuupäevast lähtuvalt ei ole seega tingimus, mis oleks seotud KFM teostatava kontrolli tõhususega (vt selle kohta 26. oktoobri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-192/05: Tas-Hagen ja Tas, EKL 2006, lk I-10451, punkt 39). Teises liikmesriigis elamine ei näi nimelt olevat asjaolu, mis takistaks pärast võlavabastuse andmist vajalike kontrollide tegemist.
- 48 Olgu lisatud, et niisuguse võlgniku nagu U.K. Radziejewski majandusliku ja isikliku olukorra kindlakstegemiseks ei ole tingimata vaja, et ta elaks Rootsis, kui võtta arvesse seda, et tema sissetulekud on KFM korraldusel arestitud, tal on Rootsi tööandja ja ta on tulumaksu käsitleva 1999. aasta seaduse nr 1229 (inkomstskattelagen (1999:1229)) alusel Rootsis tulumaksukohustuslane.
- 49 Samuti võib KFM anda U.K. Radziejewski taolisele võlgnikule korralduse tulla Rootsi või selle võimatuse korral esitada KFM-le kõik asjakohased andmed oma isikliku ja majandusliku olukorra kohta ning kui võlgnik jätab mõjuva põhjusega selle korralduse täitmata, peatatakse või tühistatakse Rootsi võlavabastusmenetlus. Niisiis vastupidi Rootsi valitsuse väidetule ei nõrgenda KFM kontrollipädevust asjaolu, et teatud andmed tuleb saada võlgnikult endalt.
- 50 Järelikult läheb niisugune elukohatingimus nagu põhikohtuasjas kõne all olev kaugemale sellest, mis on vajalik käesoleva otsuse punktis 44 mainitud eesmärgi saavutamiseks.
- 51 Kolmandaks väitis Rootsi valitsus kohtuistungil, et põhikohtuasjas kõne all oleva õigusnormiga ette nähtud elukohatingimuse eesmärk on tagada määruse nr 1346/2000 tõhus kohaldamine.
- 52 Kuid nagu käesoleva otsuse punktis 23 märgitud, ei ole niisugune menetlus nagu põhikohtuasjas kõne all olev võlavabastusmenetlus määruse nr 1346/2000 artikli 1 mõttes maksejõuetusmenetlus.
- 53 Sellest järeldub, et põhikohtuasjas kõne all olev õigusnorm ei mõjuta määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõikes 1 sätestatud rahvusvahelise kohtualluvuse reeglit.
- 54 Eeltoodut arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et ELTL artiklit 45 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugune siseriiklik õigusnorm nagu põhikohtuasjas kõne all olev, mis seab võlavabastuse andmise tingimuseks vastavas liikmesriigis elamise.

Kohtukulud

- 55 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

ELTL artiklit 45 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugune siseriiklik õigusnorm nagu põhikohtuasjas kõne all olev, mis seab võlavabastuse andmise tingimuseks vastavas liikmesriigis elamise.

Allkirjad